

असणाऱ्या नागरिकांनी असा प्रश्न विचारला की संमेलनाध्यक्ष या नात्यानं माझ्या वर्षभरातल्या योजना कोणत्या ? मी कोणते प्रकल्प राबवू इच्छितो ? खरे तर हा प्रश्न आतापर्यंत प्रत्येकच संमेलनाध्यक्षाला विचारण्यात आला आहे, असं माझं निरीक्षण आहे. अनेक संमेलनाध्यक्षांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणात अशा काही उपक्रमांची नोंदही करून ठेवली आहे. गेल्या ८५ अध्यक्षांपैकी अनेकांची भाषणं मी मिळवून वाचली. या संमेलनाध्यक्षांपैकी काही संमेलनाध्यक्ष यांचा रंगभूमीविषयीचा कळवळा, रंगभूमीविषयीचं त्यांचं चिंतन इतकं सखोल आणि मार्मिक आहे की, मी त्यांच्या पासंगालाही पुरत नाही. काहींनी अनेक चांगल्या योजना सुचवल्या आहेत. पण त्या फलद्रूप झालेल्या नाहीत. कै.पु.ल.देशपांडे यांच्यापासून तो आमचे मित्र 'वन्हाड' कार लक्ष्मण देशपांडे यांच्यापर्यंत अनेक संमेलनाध्यक्षांनी रंगभूमीच्या संदर्भात कायकाय करता येणं शक्य आहे याची नोंद केली आहे. मी वाचलेल्या भाषणांपैकी नटवर्य नानासाहेब फाटक, प्रा.भालबा केळकर, मा.श्री.प्रभाकर पणशीकर, कै.पु.ल.देशपांडे, श्री आत्माराम भेंडे, प्रा.लक्ष्मण देशपांडे यांच्या भाषणात अनेक उपक्रमांची वाच्यता करण्यात आली आहे. यापैकी अनेक संमेलनाध्यक्षांची निरीक्षणेही ऐतिहासिक स्वरूपाची आहेत. अशा काही नोंदीची मी उदाहरणे देतो. आजच्या नाट्यपरिषदेच्या नामकरणात 'अखिल भारतीय' असा विस्तार करण्यात बेळगाव येथील आयोजकांचा खूप मोठा वाटा होता. नाटकातील सुवर्णयुग चालू होते त्या काळात बॅ.जयकर ह्यांनी मराठी नाटकातील अतिरंजीत करमणुकीबद्दल आपली नापसंती व्यक्त केली. १९२० नंतर विद्वानांचा संबंध तुटला अशी खंत संमेलनाध्यक्ष करू लागले. 'शहरातले नाटक आणि लोकनाट्य एकत्र झाल्याशिवाय कसं राहणार' असं भाकित पु.ल.देशपांडे ह्यांनी केलं, तेव्हा त्यांच्या डोळ्यासमोर शाहीर अमरशेख आणि शाहीर साबळे नक्कीच असणार. महाराष्ट्राच्या सर्व जिल्हांच्या ठिकाणी न्यायमंदिरं आहेत तशी रंगमंदिरं झाली पाहिजेत ही अपेक्षा कै.पु.ल.देशपांडे ह्यांनी नांदेडच्या अध्यक्षपदावरूनच बोलून दाखवली. पंचवीस वर्षांपूर्वी प्रायोगिक आणि व्यावसायिक रंगभूमीत दुरावा निर्माण होणं सुरू झालं, तो पाहून 'व्यावसायिक रंगभूमीची प्रयोगशाळा म्हणजे प्रायोगिक रंगभूमी. पण दोघेही एकमेकांकडे संशयाने पहातात,' अशी खंत आत्माराम भेंडे यांनी व्यक्त केली. शाळांमधून नाट्यशास्त्र विषय अभ्यासक्रमात असावा हा उपक्रम अनेक अध्यक्षांनी वेळोवेळी सुचवला आहे. नाट्यलेखनाच्या कार्यशाळा, अभिनयाची प्रशिक्षण शिबिरे, बॅकस्टेज आर्टिस्ट आणि वृद्ध कलावंतांना अर्थसहाय्य, अशा अनेक उपक्रमांचा उहापोह यापूर्वीच अनेक संमेलनाध्यक्षांनी केला आहे. कै.कन्नमवार मुख्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य, यांच्या उपस्थितीत पाच लक्ष मुलांच्या साक्षीने ललित कलापीठाचं आश्वासन देण्यात आलं होतं. त्याचं काय झालं ? असा सवालही संमेलनाध्यक्षांनी विचारला आहे. तेव्हा एवढे सगळे उपक्रम या आधीच सांगून झाले आहेत. ते राबवण्यासाठी, या उपक्रमांचा